

Szakmai háttéranyag a 2006. június 8-i, fenntartató erdészeti
kezelést szorgalmazó erdészek, erdőtulajdonosok és civil
szervezetek tüntetése kapcsán a Miniszterelnök úrnak
átadott petíciójához

(Készítették erdészek, erdőtulajdonosok)

Amíg a (szerencséjére) viszonylag kevésbé „feltárt” Börzsöny érintetlen benyomást keltő belső összefüggő területei (Magas-Börzsöny) a természetvédelem és az ökoturizmus számára az együttműködés magyarországi „próbaparadicsomát”, a fenntartható környezet és a turizmus itt jól elérhető lehetőségét jelenítik meg, addig az ugyanitt erdőgazdálkodó Ipolyerdő Rt. nyereségérdekelten kényszer alatt az intenzív fatermelésért és az ezzel járó szállítóúthálózat kiépítéséért tevékenykedik, ugyanannak a magyar államnak a szolgálatára hivatkozva, mely a nemzeti parkká nyilvánítással, a naturzónákkal a természetvédelmet feltétlen prioritásnak írta elő... (A felemás, ellentmondásos helyzet a Pilis-Visegrádi-hegység és a Bükk hegyvidékeire is igaz, csakhogy a „feltárás”, a szállítóutak kiépítése már a nemzeti parkká nyilvánítás előtt – akadálytalanul – megtörtént.)

Hegyvidéki tájvédelmi körzeteink, melyek az ökoturizmus további fogadóterületei (lehetnének) – a Zempléni Tájvédelmi Körzet, a Mátrai T. K., a Budai T. K., a Mecseki T. K., hogy csak a legismertebbeket vegyük – szintén a nyereségérdekelten erdőgazdálkodás és az ezt ellensúlyozó természetvédelem „háttérküzdelmével” bajlódnak. (Öko)turizmusuk igazi képviselő nélkül, spontán fejlődik, várva arra, hogy hegyvidéki védett területeink – de legalább nemzeti parkjaink – irányítását a természeti környezet feltétlen fenntartásának kezelői jogi biztosításával a tulajdonos magyar állam (pl. országgyűlési határozattal) megnyugtató módon a Környezetvédelmi Minisztérium Természetvédelmi Igazgatóságai alá rendelje és ezzel megnyissa az utat a természetvédelem és az ökoturizmus térségfejlesztő összefogása előtt. *„A védett területek kezelési terveire vonatkozó jogszabályok terén ugyancsak van tennivalója az országnak.”*

Védett hegyvidékeink csak úgy lehetnek versenyképes, kínálatbővítő ökoturisztikai „termékek”, ha az erős természetvédelem – kezelői jogokkal, megfelelő szervezeti, működési feltétel-háttérrel, általa irányított nonprofit (erdő)gazdálkodással biztosított vonzó, fenntartható környezettel, a környezetbarát turizmus elfogadott formáira tekintettel – az ökoturisztikai marketingrégiók védelem alatt álló részének teljes jogú gazdája lesz.

Az erdőt jó kezekben!

A világon és Magyarországon is a természetvédelmi területek – mint az élővilág szinte utolsó „rezervátumai” – egyre jobban előtérbe fognak kerülni. A rekreációs igény, a társadalmi nyomás, a fejlődő környezeti tudat a természetes tájak további felértékelését, a felelős, gondoskodó fenntartás háttérének egyértelmű célú, határozott megteremtését fogja kikényszeríteni. „A természet az, ami önmagától létezik” / Arisztotelész/ – de ezért az embernek a fenntartható környezet érdekében tennie kell. Nemzeti parkok területein az emberi beavatkozás motivációi között kizárólag a fenntartás, az értékőrzés és az adott zónák látogatási feltételeinek megteremtése lehet elfogadható.

Hegyvidéki nemzeti parkjaink (Duna-Ipoly N. P., Bükki N. P.) jelenlegi területkezelő szervei (Ipolyerdő Rt., Északerdő Rt.) nem nonprofit vállalatok, hanem nyereségérdekelt, az FVM, a PM és az ÁPV Rt. felügyelte állami tulajdonú részvénytársaságok. Ezek védett területekre (nemzeti parkokra) történő hivatalos, állami „rászabadítása” önmagáért beszélő elfogadhatatlan állapot. A Környezetvédelmi Minisztérium Természetvédelmi Hivatala (Bp., XII. Költő u.) fennhatósága alá tartozó nemzeti park igazgatóságok (pl. Duna-Ipoly N. P.: Bp. II. Hűvösvölgyi út; Bükki N. P.: Eger-Felnémet Sánc u.) sokszor még földrajzilag is távol székelnek azoktól az erdészeti rt. központoktól, melyeket a józan ész szerint is a természetvédelmi igazgatóságoknak kellene a fenntartható ökológiai szempontok érdekében irányítani. Pl. az FVM Erdészeti Hivatala felügyelte Ipolyerdő Rt. központja Balassagyarmaton, az Egererdő Rt. Egerben, az Északerdő Rt. Miskolcon működik. Az oly értékes Börzsöny (Duna-Ipoly N. P.) természetvédelmi érdekképviselőt tehát Budapestről, erdőgazdálkodását Balassagyarmatról irányítják. (Légvonalban is kb. 70 km-re vannak egymástól, tevékenységük céljai sokkal messzebb...) A Bükki N. P. területén az erdőgazdálkodást a nemzeti park közepén, a Bükk-fennsík áthúzódó megyehatárnál csatlakozóan tehát Egerből és Miskolcra szervezik...

Az 1997. január 1-én életbelépett Természetvédelmi Törvény hiába ad európai elveket, kereteket, hatósági titulust, ha háttérének területkezelő-szervezeti garanciái hiányosak, a végrehajtási utasítás késik, vagy „felpuhítva” kerül kiadásra. A természetvédelem forrásai, szakembereinek megbecsülése, működési feltételei szegényesek – pl. az egész Börzsönyben a területvezetővel együtt 5 fő (!) „védi a természetet”, a műszaki háttérrel elsősorban a saját személygépkocsi jelenti...

Szervezeteinek védelmi tevékenysége elsősorban a gazdálkodási (termelési, építési) érdekek ellensúlyozása, a környezeti veszélyek, károk elhárítása (pl. illegális személtlerakók) mellett a mozaikterületek lokalizálható értékeire (rétek, sziklák, barlangok, források, karsztjelenségek), kisebb védett társulások, egyedek (növények, állatok) élőhelyeire, ritka madarak fészkelési időszakaira terjed ki. Területük ökoturisztikai ismeretterjesztő berendezése (bemutatóházak, tanösvények, információs táblák, a gépjárműforgalom korlátozása - pl. Bükk-fennsík, a gyalogos turizmus propagálása, ill. szóróanyagok, kiadványok megjelentetése) nehezen halad. Ezek mellett a védett területek ökoszisztémájának, klimax erdőtársulásainak átfogó, teljeskörű

Az erdőt jó kezekbe!

területkezelői kompetenciákkal lehetővé tett, megfelelő anyagi és jogi háttérrel alátámasztott fenntartásának mielőbbi biztosítása az ökoturisztikai zónák kialakítása érdekében is alapvetően fontos lenne.

Az ökoturizmus fő vonzereje csak egy nagyobb, szabályozottan bemutatandó, látnivalókban gazdag természetvédelmi terület minél fejlettebb, gazdagabb társulása lehet, mely a megfelelő háttérinfrastruktúrával turisztikai kínálatot nyújtva ökoturisztikai terméké válhat.

„Az ökoturisztikai marketingrégiókban nem lehet a fatermelés ezeknek a klimaxtársulásoknak az els dleges rendeltetése, hanem a génmeg rzés és örökléstani sokféleség, (biodiverzitás) biztosítása a felüdülési, azaz rekreációs feladatán túlmen leg.” Az erdő – mint a legfejlettebb társulás –, a lábön álló fa értékének növekedése, a fenntartható természeti környezet szolgálatának alárendelt gazdálkodás bevezetése teheti csak hegyvidéki, védett természeti régióinkat olyan ökoturisztikai „csemegékké”, mely valós, nemzetközileg is versenyképes kínálatbővítést jelent a hazai idegenforgalom számára.

A nem bevételtermelő természetvédelem megerősítése képes lesz olyan körülményeket teremteni, melyek – az egyetemes természeti-tájképi értékek jóval hatékonyabb megőrzésén túl (éppen annak köszönhetően) – az ökoturizmus számára is megfelelőbb, átlátható, egyszerűbb viszonyokat jelentenek. Az ökoturizmus gazdasági haszna hosszútávon pótolni képes azt a bevételkiesést, mely a haszonelvű gazdálkodási tevékenység lefékezésének következményeként esetlegesen realizálódik. A termeléscentrikus, intenzív gazdálkodás szelleme a legkülönbélebb, „hajuknál előrángatott” érvek mögé bújva jelen lesz nemzeti parkjaink területkezelői prioritásvitáin...

Az ökoturizmusnak érdeke a táj vonzerejét, fogadókéességét veszélyeztető gazdálkodás (és káros körülményeinek) háttérbeszorítása, a természetvédelem által óvott, megőrzött alapvonzerő – mint turisztikai „tőke” – fenntartása, fennmaradása. A természetvédelem a turizmusbevételek visszaforgatásával megerősödve közvetve gazdasági hasznosságot (is) felmutathat – a háttértevékenységének eredményein megerősödő, területfejlesztő ökoturizmus turisztikai terméké válásával.

A természetvédelem alatt álló területek a termelés-, bevételcentrikus gazdálkodói kezeléstől megszabadulva nem eshetnek „csöbörből-vödörbe”, vagyis nem lehetnek áldozatai az iparszerű, szabályozatlan, mindenén átgázoló turizmusnak. Ennek elkerülésére kell kidolgozni azokat a stratégiákat, melyek a jelenleginél jobb feltételeket teremtenek mind a természetvédelem, mind a lehetőségekért jelentkező ökoturizmus, és a – természetvédelmi irányítás alá vonandó – környezetbarát extenzív gazdálkodás számára.

A természetvédelemnek ma még elsősorban az ökoturizmust is akadályozó gazdasági szűk látókörűség hatásaitól kell tartania. A merkantilista gazdasági érdekek nemzeti parkjainkban (zónákra tekintet nélkül) mindenütt hatnak, így ott is, ahol az ökoturizmus

vonzó célterületeinek feltételeit kellene a természetvédelem támogatásával megteremteni. Az ökoturizmus és a természetvédelem értékmentő, termékfejlesztő „véd-és dacsövetséget” kell alkosszon!

A kezelői jog a nemzeti parkká nyilvánított területeken automatikusan át kellett volna kerülnön az FVM irányította erdőgazdasági rt.-ktől a KÖM irányította nemzeti park igazgatóságokhoz! Az a védett terület, mely nincs az adott természetvédelmi hatóság kezelésében, bármikor vitás konfliktushelyzetek színtere lehet, nehezítve az ökoturizmus tervezhető stratégiáját, szolgáltatási háttérének létrejöttét. Nem véletlen, hogy a Hortobágyi Nemzeti Park vezetése is területeket akart – a kezelői jogok megszerzése érdekében – vásárolni. A Balaton-felvidéki N. P. is – céljai elérése érdekében – törekszik azon védett területek állami kezelője lenni, melyek a kárpótlás, a privatizáció, a tsz-ek széthullása következtében – egy rövid ideig tartó lehetőséget kihasználva – a '90-es évek elején magánkézbe kerültek.

„Kerekítve az ország teljes területének 9%-a áll törvényes védelem alatt. Az eddig megvásárolt térség kb. 150 ezer hektár, azaz Magyarország összterületének 1,4%-a. Mondanom sem kell, hogy e túlnyomórészt szikes tavakkal, szikes pusztákkal, lápokkal, mocsarakkal és nedves rétekkel tarkított táj nem fogja megőltani a magyar mez gazdaságot...”

A hegyvidéki nemzeti parkok területén tehát gyakorlatilag nincs természetvédelmi kezelői jog (!), pedig – mivel (erdészeti rt. kezelésben) állami tulajdonban vannak – a kívánatos körülmények jogi garanciájának biztosítása érdekében nem vásárlásról, hanem csupán kezelőváltotatásról kellene intézkedni...

Ma a hegyvidékek ökoturisztikai vonzereje ott a legjelentősebb, ahol a természetvédelem a jelenlegi helyzetben is jó eredményeket, feltételeket tudott elérni. Az ápolt, megtartott vonzerót a jó megközelíthetőség, a hangulatos környezetbarát közlekedés (pl. kisvasút), a többsíkú idegenforgalmi infrastruktúra (pl. panziók, fizetővendéglátás) programlehetőségekkel (pl. lovasnapok, pisztráng party) ökoturisztikai terméké kovácsolja össze (pl. Eger-Szilvásvár-Szalajka-völgy-Bükk-fennsík). Ennek létrejötté általában azért nehézkes, mert a területkezelő erdőgazdálkodás – mivel az (öko)turizmusnak nemhogy területe, még megfelelő érdekképviselője sincs – a (természetbarát) turizmus igényeit (turistaútjelzéses fák kivágása, erdészeti kezelésű, de turisztikai funkciójú kisvasutak megszüntetése pl. Nagybörzsöny) veszi legkevésbé figyelembe.

„Elkészült a WWF Európai Erdészeti RangSORA (WWF European Forest Scorecard 2000), melyben a résztvevő országok erdeinek állapotát és kezelését értékeli a nemzetközi természetvédelmi szervezet, mintegy 100 kérdés alapján... Magyarország a középmez nyben foglal helyet... Magyarország 52 pontos eredménye azt mutatja, hogy a magyar erd k megóvásáért is sürg s és hathatós lépéseket kell tenni: Alapvet fontosságú, hogy minél el bb elkészüljön a Nemzeti Erd stratégia, amelyben az erd k környezetvédelmi és szociális szerepének kiemelt helyet kell biztosítani. Sürg sen el kell készíteni a védett területek kezelési teroeire vonatkozó jogszabályokat. Ez a feltétele annak, hogy mihamarabb elkészülhessenek a védett

Az erdőt jó kezekbe!

erdőterületek természetvédelmi kezelési elvei. Kiemelkedő célként kell kezelni a természetvédelmi erdőterületének növelését."

A hegyvidéki védett területeink (tájvédelmi körzeteink, elsősorban nemzeti parkjaink) erdészeti kezelési mozgatórugóinak, háttérének, céljainak, módjainak, elveinek, pénzügyi forrásainak, irányításának, látásmódjának alapvetően meg kellene változnia ahhoz, hogy kizárólag a természetvédelem szempontjaira támaszkodó (zónásítás alapján működő) gazdálkodás mellett az ökoturizmus feltételeinek kialakításával olyan turisztikai vonzerő- és termékfejlesztést lehessen felmutatni, mellyel a kínálatbővítés turisztikai célját a hazai idegenforgalom e régiókat illetően megvalósultnak könyvelhesse el.

Magyarország erdőterülete a II. világháborút követő államosítás után napjainkra fokozatosan 19%-ra nőtt – a síkvidéki (talajmegkötő, mezővédő) erdőket, erdősávokat, ártéri erdőket, bányameddő telepítéseket stb. – is figyelembe véve. Az alapvetően tájidegen fenyvestelepítések nyomán korábban kopár vidékek – Nagy-Szénás (Budai-heg.), Zajnát-hegyek (Pilis) – is beerdősültek. A földrajzi viszonyokhoz jobban illeszkedő kisebb erdőgazdaságokat (pl. Börzsönyi Állami Erdőgazdaság) az 1970-es évekre erdészeti kerületekre osztott nagyvállalatokká (pl. Ipolyvidéki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság, ma Ipolyerdő Rt.) szervezték át.

Az intenzív gazdálkodási formák – pl. a nagyobb erdőrészeket egyszerre „letermelő” költségkímélő, de természetromboló tarvágás –, a nyereségérdekeltség alá rendelt feszített üzemtervek teljesítései folyamatosan csökkentették a vágásérett, kivágható faanyag m³ számait, az erdők átlagéletkora lecsökkent.

Erdeink vadállománya gyakran nem a vadgazdálkodó szakma, hanem a szocialista (hírheft) protokolvadászatnak volt, majd a „nyugati”, ill. belföldi „újgazdag” „sport” vadászok vadásztársaságainak lett kiszolgáltatva – lényegében természetvédelmi, erdészeti felügyelet nélkül, erdészeti bérleti szerződések alapján működve. Ennek következtében a vadállomány az erdőterület természetes vadeltartó képességénél jóval jobban elszaporodott, viszont – mivel éppen a legegészségesebb egyedeket lőtték/lövik ki – genetikai állománya romlik. A tarítások, felújító végvágások mozaikterületeinek cseperedő, fiatal sarjai, facsometéi egy helyre csábítják a vadat. Az így keletkező vadkár tovább nehezíti a magról felújuló sarjerdő esélyeit – túl azon, hogy a déli oldalak tarvágott területeinek talaja klímásértően akár 50°C-ra is felmelegedhet, amit a csemeték nehezen viselnek el károsodás, kiszáradás nélkül. Az erdőfelújításra kötelezett erdészetek a vadkár ellen védekezve bekerítik az irtásokat drót-, sőt árammal töltött „villanyerdész” (pásztor) kerítésekkel, melyek a védett területek erdeit is összeszabdalják.

Az erdőgazdaságok gazdálkodását 10 éves üzemtervek határozzák meg, melyeket a természetvédelem csupán véleményezhet, gazdálkodási haladékokat kérhet stb. A letermelt faanyagot a korábbi eszközök (román szánkó, csúszdák, lovak, szekerek, kisvasutak) helyett környezetbarátnak még jóindulattal sem nevezhető nehéz, füstös,

Az erdőt jó kezekbe!

zajos teherautók – immár „háztól-házig” – szállítják, jó lehetőséget adva (behurcolt) idegen fajok, gyomok (pl. parlagfű) elterjedésének... E többtonnás járművek az erdőtalajt felsértve, az évszázados keskeny, környezetbe simuló szekérutak hajdani nyomát durván kiszélesítve, fél méter mély dupla keréknyomokat vágva – melyek patakmederként vezetnek le azt a csapadékot, amit az erdőtalaj megtartott volna – erdőt bontva, hegyoldalakat felszabdalva, majd a völgyet elérve a kristálytisztá vizű, kanyargó patakokon átgázolva, többször is alvázat mosva (pl. Fekete-völgy, Börzsöny), szivárványszínű olajfoltot maguk után hagyva, turistautakat, sífutó utakat szétvágva (Magas-Tax – Királyrét), mindent szétnyomnak, letipornak, ami élt, mozgott, mászott, nőtt, elriasztanak ami repült, fészkel, énekel és aki erre „ökoturistáskodni” akart... (A végképp járhatatlanná vált kátyúkat, szivárgó vízfakadásokat – melyek talán épp egy víztartó réteg átvágását, felsértését jelzik – a szállítóautók kikerülnek, újabb és újabb „alternatív” útváriációkkal egyre szélesebb pásztát taposva.)

Napjainkban az erdészeti segédmunkákat, szállításokat az erdészetek vállalkozókkal – akik természetvédelmi oktatásáért, kultúrájáért, környezeti tudatáért ki vállal felelősséget (?) – oldják meg szállítópark- és bérkölségtakarékosan... Ha a nemzeti parkok szélén súlykorlátozó táblákat helyezne el a természetvédelem (tényleg, miért nem teszi?), lehet, hogy a könnyű járművek beszerzésének pluszköltségét azonnal ki akarnák vele fizettetni? A rakodási (várakozási) idő alatti olajcsere üres műanyag flakonjai sok termelési hely közelében megtalálhatóak... A turisták – persze nem az ökoturisták – is szemetelnek (sajnos), de nem gázolajos dobozokkal...

„Az útépitést a fakitermelési üzemterv sürgeti, amely 10 évre szól, nekik ezalatt kell jó eredményt realizálniuk.” A földutak egy része az FVM Erdészeti Hivatalának hathatós (anyagi) támogatásával – mint termelést segítő infrastruktúra – ún. „erdőfeltáró” műutakká, közuzalékos utakká épül át, a patak(sár)gázlókat betonmútárgyak, csatornahengerek (!) váltják fel. A műutak, melyek mindig különféle indíttatású behajtásra csábítanak (autós „természetjárás”, terepjárás, újjgazdag „öko”turizmus, orv- és nem orv(vadászat), falopás, szemétkerakás, autós szerelmi légyott ill. nem utolsó sorban weekendház építési ötletet adva – „ismerve rendet nem tűrő magyarságunkat, mely nagyon szereti a kiskapukat”²⁰) lezárhatatlanok, ill. ha lezártak, csak annak nincs kulcsa a sorompókhöz, aki nem is akarta, hogy legyen... (A “behajtani tilos, kivétel erdőgazdaság” táblák teljesen hatástalanok.)

A hegyoldalokban kanyarogtatott műutak, dózerutak rézsűjei, bevágásai talajeróziót, suvadásokat váltanak ki. (Pl. a pilisi feltáróutat ezért 1999-ben hónapokra le kellett zárni.) A rézsűk peremén az erős napsugárzásnak kitett fák – megcsönkített gyökereik miatt is – gyakran kiszáradnak, széldöntések áldozatává válnak, dőlésük sokszor „dominóelven” további erdőfoltokon okoz kárt. Az így szélesedő útpásztá (a bekerült) gyomokkal népesül be, az őshonos fajok, a hűvös és nedvességtartó erdei mikroklíma felborulásának, a felmelegedésnek következtében eltűnnek. Pl. „a Börzsöny 500km hosszú vágásfeltáró dózerútjai a terület 2%-át fedik le, de ökológiailag 15-20%-ra hatnak.”

Az erdőt jó kezekbe!

A természetvédelmet, az ökoturizmust szolgáló összefogó „rendteremtés” hegyvidéki nemzeti parkjainkban nem várhat tovább, melyet a WWF magyarországi irodája jól látott át.

Az 1969-ben megalakult „Pilisi Állami Parkerd gazdaság alapító okiratába foglalták, hogy a hagyományos erd - és vadgazdálkodás (?) mellett a Parkerd gazdaság tevékenységi köre terjedjen ki az erd k közjóléti szerepének, parkerd jellegének, a táj- és természetvédelemnek, mint az ezzel összefügg idegenforgalmi tevékenységének az ellátására.”

Az erdőgazdálkodás körülményei a Pilisben sem lettek alapvetően mások, de a természetvédelem és a (természetjáró) turizmus felé tett gesztusértékű lépések (turistautak, -jelzések, patakhidak, források, pihenők, információs táblák, autóparkolók, turistaházak karbantartása, az irtásokat körülvevő kerítések létrákkal biztosított átjárhatósága) más arculatot kölcsönöztek az 1981-ben UNESCO bioszféra rezervátummá nyilvánított tájnak. 1990 óta a hasonló munkák a Pilisi Parkerdő Rt.-nél – és máshol is – lecsökkentek, megszűntek. A nyereségérdekelt erdőgazdaságok számára – az ún. jóléti alap megszűnésével – ezen tevékenységek „karitatív” kategóriába kerültek. Az ökoturizmus, a budapestiek természetbe menekülésének „kiszolgálása” éppen ellenkező irányú folyamatot kellene gerjessen!

A kivágott, értékesített fa hasznából szinte semmi nem kerül vissza az erdei turisztikai berendezések fenntartására. Ezekért a természetvédelem sem igen tesz, szűkös anyagi forrásait sem az ökoturisztikai létesítményekre költi elsősorban. (Még a Duna-Ipoly N. P. szélét jelző táblák is több mint két év után kerültek kihelyezésre, a “fémgyűjtők” legnagyobb örömére...)

Az 1980-as, '90-es évek forró nyarai, a talajsavanyodás, a magtermés csökkenése, a száradások, az intenzív erdőgazdálkodás erdőkieléseinek hatására jelentkező termelэшanyatlás, a társadalmi változások, a természetvédő mozgalmak és a média fellépése, a tájvédelmi körzetek, majd a Bükk, később a Duna-Ipoly Nemzeti Park megalakulása, az egyes erdészeti szakemberkörök önvizsgálata – a materiális erdőgazdálkodói rend fennmaradása mellett – változásokat indított el, melyek szükségességét az alábbi tv-műsor idézet igen jól világítja meg:

1991-ben a „Mi lesz veled Börzsöny?” című, ma is aktuális műsorban Ruff János (királyréti) erdész – az adás után kirúgták az Ipolyerdő Rt.-től – egy hatalmas tarirtás egy tuskóján ülve a következőket mondta: *„Az erd az egy olyan t ke, aminek csak a kamatait lehet elhasználni, ezzel szemben itt magába a t kébe nyúltunk bele... Sajnos az erd gazdaság pénzügyi rendje, gazdasági érdekeltsége ezt idézi el ... Ezalatt egy terutasításos gazdasági formát értünk, ahol az embernek nem túl sok választási lehet sége volt. Levágta, mert ez volt az utasítás... Ezt egyetlen dolog fogja megváltoztatni: elfogytak az erd k. A mi erdészetünk 17-20 ezer m³-eket vágott, ma nem azért vágunk 8-9 ezer m³-eket, mert megjött a józan eszünk, mostmár nincs mib l levágni.”*

Az erdőt jó kezekbe!

Miközben a kárpótlással, privatizációval magánkézbe került erdők új tulajdonosainak egy részének első dolga volt kivágni és eladni az egészet, addig az állami tulajdonban maradt, valamilyen szintű védettséget élvező erdőterületeken kezdenek visszatérni a természetszerű erdőgazdálkodási formákhoz (többlépcsős felújító vágás, szálaló vágás, mesterséges ültetés stb.). Ezek hátránya, hogy a szinte folyamatos munkát igénylő gazdálkodás állandó zavaró mozgással, zaj- és légszennyezéssel jár, az erdőtalaj kisebb mértékben ugyan, de nagy területen folyamatosan sérül akkor is, ha a szállítás nem többtonnás teherautókkal, hanem halk, könnyű, kicsi, környezetkímélő, korszerű járművekkel zajlik. (Viszont lehetőség nyílik a gyérítések nyomán keletkező – az eddig az erdőben maradó, erdőképromboló – nyesedék kiszállítására, hasznosítására is.) Mindamellett az ilyen, alacsonyabb szintű kiépítettségű utakat igénylő szállítópark beszerzésével, természetvédelmi irányítással a nemzeti parkok bemutató és kezelt területein (!) – télen, fagyott, havas talajon – minimalizálni lehetne a tájsérüléseket.

A naturzónák termelésből való kivonása e területeken (pl. Magas-Börzsöny északi része) feleslegessé teszi a tájromboló művi és egyéb „taposó” beavatkozásokat. Sajnos a termeléscentrikus, fatermelő lobby a demagóg féligazságok puffogatásával – „...*bölcs nk is fából van, koporsónk is fából van...*, a búza, ha megérik, le kell aratni, ha nem aratom le, kipotyog...” stb. – a természetvédelemről, ökoturizmusról tudomást sem véve vágni, „aratni”, feltárni, szállítani akar. A Soproni Egyetem Erdőmérnöki Karának Erdőfeltárási és Vízgazdálkodási tanszéke pl. az Ipolyerdő Rt. felkérésére feltáró(út) terveket dolgoz ki a Börzsöny központi részére (is), mivel a vidék megbontatlan, feltáratlan... Ez a Duna-Ipoly N. P. börzsönyi naturzónájának területe – mivel érintetlen, feltáratlan... Ez az a helyzet, amikor az ökoturizmusnak a természetvédelmet segítenie kell a fenntartható vonzerő megóvásában.

Fára szüksége van az országnak. Ez igaz. Faragott kőre is. Ez is igaz. Mégsem bontjuk le a Pannonhalmi Apátságot! Hegyvidéki nemzeti parkjaink („bükkösei”) a mi „*gótikus katedrálisaink*”²⁴, apátságaink.

Az erdőgazdasági törekvéseket fékezni, befolyásolni igyekvő természetvédelem nyomatékosabb fellépése esetén előfordul, hogy az erdőgazdaságok kilátásba helyezik az elmaradt haszon természetvédelemmel történő kifizettetését – nemzeti parkjainkban! (A helyzetet szimbolizálja a kemencei /Duna-Ipoly N. P., fokozottan védett terület/ eset, ahol az ár 1999 nyarán új patakszurdokokat alakított ki. A természetvédelem nem tudta az Ipolyerdő Rt. dózereit feltartóztatni, hogy fakihordó útjukat – több gázlóval (!) – helyre ne állítsák.)

A védett területek erdő- és vadgazdálkodását, körülményeit, az ökoturizmus szabályozott feltételeit, stratégiáját a természetvédelem céljainak, a fenntartható környezet – mint legértékesebb cél – fennmaradásának kell alárendelni. Az így biztosított természeti vonzerőre épülő ökoturisztikai igények kínálatba emeléséről, körülményeinek megteremtéséről, marketingjéről, a térségbe csábítható turizmus jellegéről, típusairól, mennyiségéről a természetvédelem keretein belül működő

Az erdőt jó kezekbe!

turizmus-szervezetnek kell gondoskodni - elkerülve jó előre új „időzített bombák” kialakulását.

Engedje meg, hogy felvessem az állami tulajdonban lévő, de a nyereségérdekelt erdőgazdálkodások által kezelt nemzeti parkok (Duna-Ipoly Nemzeti Park, Bükki Nemzeti Park) felemás helyzetét.

A Duna-Ipoly Nemzeti Park területét a Pilisi Parkerdő Rt., ill a Duna túloldalán fekvő Börzsönyt a Balassagyarmaton székelő Ipolyerdő Rt. kezeli - nyereségérdekeltségben. Ugyanitt jelentős nagyságú területen a DINP - talán az e legjobb kifejezés - képviseli a természetvédelem érdekeit Budapestről, a Húvösvölgyi útról... Budapest és Balassagyarmat távolsága jól szimbolizálja a helyzetet. A Bükki Nemzeti Parkban hasonló a helyzet, területét a borsodi Északerdő Rt., ill. a hevesi Mátra-Nyugat-Bükki Rt. kezeli.

Gazdálkodásukat 10 éves üzemtervek határozzák meg, a kitermelt fát elavult szállítójárművek közelítő földutakon jelentős talajfelvágással, patakátkeléseknél alvázmosással szállítják az egyre-másra épülő, erdőbontó, közuzalékos vagy bitumenes utak felé. A természetvédelem nyomatékosabb fellépése esetén gyakori, hogy az erdőgazdaságok az elmaradt hasznot a természetvédelemmel akarják kifizettetni - nemzeti parkjainkban! (A helyzetet szimbolizálja a kemencei /DINP, fokozottan védett terület/ eset, ahol az ár 1999 nyarán új patakszurdokot alakított ki. A természetvédelem nem tudta az Ipolyerdő Rt. dózereit feltartóztatni, hogy fakihordó útjukat - több gázlóval (!) - helyre ne állítsák.)

A magyarországi hegyvidékek állami tulajdonú védett területei (nemzeti parkjai, tájvédelmi körzetei) az FVM keretén belül működő nyereségérdekelt erdőgazdasági rt.-k kezelésében vannak. Ezek „gazdálkodnak” azokkal a „védett” területekkel, melyek az ökoturizmus hegyvidéki „fellegvárai” lehetnének. Olyan, mintha az állam 1 rókáról 3 bőrt akarna lenyúzni - profitorientált gazdálkodás, természetvédelem, turizmus -, de a háromból csak kettő egyeztethető össze: a természetvédelem és a turizmus. Folyamatos kezdeményezések vannak pl. utolsó zártnak mondható hegyvidékünk, a Börzsöny (Duna-Ipoly Nemzeti Park) legföltettebb zugainak szállítóutakkal történő feltárására, erdeinek fokozottabb kihasználására. A területkezelő jogosítványok nélküli (!) természetvédelem - a Természetvédelmi Törvény végrehajtási utasításainak hiányában - nem elég hatékony a nyereségérdekelt erdőgazdaság étvágyának csillapításához. Bizonytalan az ugyanezen erdőgazdaságok kezelésében működő, a

Az erdőt jó kezekbe!

turizmust szolgáló erdei vasutak jövője, hiszen „az FVM-nél legeg, a turizmusban fejk”.

Az optimális az lenne, ha a nemzeti parkokban elfogadhatatlan motivációt jelentő profittermelő gazdálkodás végre megszűnne, a védett állami tulajdonú területek kezelői jogait a természetvédelem kapná meg nonprofit feltételekkel (fenntartható környezet érdekű erdőgazdálkodás).

Az állami erdőgazdaságokat legalább a „nemzeti park” státuszban lévő területeken (*Bükk, Börzsöny stb.*) mentesíteni kell az ÁPV zRt. által előírt nyereségtermelési kényszer alól. A természetvédelem deklarált prioritását élvező területeken csakis nonprofit, a fenntartható fejlődés biztosítása érdekében végzett erdőgazdálkodás legyen folytatható.

A nemzeti parkok erdőterületeinek kezelői joga – éppen az ilyen „tervezetek” elleni biztosítékul – a természetvédelemhez kell kerüljön (*pl. a Bükk a Bükki Nemzeti Parkhoz*). A hegyvidéki erdőterületek jelentős részét az utóbbi 2-3 évtizedben valamilyen természetvédelmi fokozatba (*tájvédelmi körzet, nemzeti park*) sorolták. Ez – a területkezelői jogok hiánya mellett is – bizonyos „féket” jelentett a merkantilista szemléletű gazdálkodási érdekekkel szemben. A síkvidéki és egyéb (*pl. felhagyott bányaterületek*) erdősítések nyomán a hazai erdőterületek nagysága ugyan nőtt, de a korábbi intenzív gazdálkodásnak köszönhetően az állományok átlagéletkora – azaz a vágásérett erdőrészek nagysága – csökkent. A piaci viszonyok mellett ez, és a természetvédelem megfelelő jogok hiányában is tiszteletrerméltó teljesítménye, valamint az állami pénzügyi források elapadása eredményezi az erdészetek nyereségtermelési képességének hanyatlását, az erdők jóléti (turisztikai) szolgáltatásainak, „infrastruktúrájának” korunk igényeitől egyre távolodó állapotát.

A kizárólag turisztikai céllal közlekedő erdei kisvasutak ellehetetlenítő szintre csökkentett működési támogatását az üzemeltető erdőgazdaságok saját (megcsappant) nyereségükből pótolják ki, az erdei pihenők, sétautak stb. fenntartására alig marad. Az erdészeti munkákat az erdőgazdaságok a költségtakarékos vállalkozói megbízásokkal végzik...

A tervezett privatizáció célja: bevételt szerezve megszabadulni egy nyereségtermelésre már alig képes ágazattól, mentesülni a környezetvédelmi, természetvédelmi, turisztikai állami feladatok és a felelősség alól. A magántulajdon szentsége mögé bújva az elzárt, bekerített, majd letarolt erdők fáit pedig éhes, fatüzelésre átállított „biomassza” erőművek (*Pécs, Berente*) fogják megvásárolni...

A folyamat előfutáraként a 2006. évi költségvetés vitája során a kormány nem támogatta – s így néhány szavazattal elvérzett – azt a módosító indítványt (*T/17700/879, Gulyás József /SZDSZ/*), amely a turisztikai célú erdei kisvasutak működési támogatási keretét

elsősorban a Turisztikai Célelőirányzat terhére megemelte volna. 2006-ban a turizmus továbbra sem támogatja egyetlen fillérrel sem az évente 1 millió kirándulót utaztató 14, főként erdőgazdasági kisvasútüzem (pl. Szalajka-völgy, Lillafüred) működését, miközben környezetbarát közlekedésről, ökoturizmusról, kínálatbővítésről beszél. Talán a tervezett privatizáció az oka a turistautak/jelzések jogi helyzetének, fenntartásának megoldatlanságának is? Vajon magántulajdonú erdők esetében hogyan lehet öko- és aktív turizmusról, természetjárásról, térképeken rögzített turistautakról, egészséges életmódról beszélni? Az erdőket állami tulajdonban, az adott terület jellegének, értékének megfelelő (pl. természetvédelmi) kezelésben kellene gondozni. A turizmus „szakmának” is ki kell állnia az erdők, a nemzeti parkok védelmében, az nem csupán gazdasági/természetvédelmi kérdés! A turizmusnak – a nemzeti parkokat turisztikai vonzerőként tekintve – részt kell vennie az erdők turisztikai létesítményeinek (pl. erdei vasutak) fenntartásában, elleneznie kell az állami erdők magánosítását, amely a turisztikai kínálatot csökkenti, s így jelentős (aprófalvas) területek további sorvasztását (pl. falusi turizmus) jelenti. A természetvédelem – amely tevékenységének hatékonysága érdekében a közelmúltig több magánterületet is igyekezett megvásárolni (állami tulajdonba emelni) – és a turizmus összefogásával, a civil szféra és a közvélemény támogatásával meg kell állítani az erdők privatizációját, a kezelési elveket, jogokat, finanszírozásokat és bevételeket pedig a felelős államnak kell a hasznosulásköltségviselés (pl. erdei vasutak) elemzésével rendeznie.

Mindezek együttes kezelésének jeleként vettük tudomásul, hogy a kormányzat - jelezve elkötelezettségét a erdő ügy iránt, kifejezve változtatásbéli szándékát - az erdészeti igazgatást át kívánta helyezni a FVM-ből a KvVM-be aminek ha közvetlenül is nem is jelentkeztek volna talán hatásai, de mindenképpen szimbolikus jelentőséggel bírt a szándék, és hosszabb távon első lépésként megkezdődhetett volna az a már jóideje szükséges reform, amire sokan várunk.

Kérjük a Miniszterelnök Urat, és a Kormányt, hogy a május 30-án meghozott törvény módosításával, korábbi szándékának megfelelően az erdészeti igazgatást helyezték át a KVvM-be!

Köszönettel:

Erdőtulajdonosok, erdészek és természetvédelmi civil szervezetek

(válaszcím: Nimfea Természetvédelmi Egyesület, 5420, Túrkeve, Pf: 33.)

Az erdőt jó kezekbe!